SZAKMAI

E-KÖNYVTÁR SZOLGÁLTATÁS A KALOCSAI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁRBAN – MÚLT-JELEN-JÖVŐ

GRÓCZ ZITA
Főszékesegyházi Könyvtár, Kalocsa

„Amikor az ember határozott cél felé tart,
nagyon fontos, hogy az útnak is szenteljen figyelmet.
Az út az, amely mindig megmutatja a célba érés
legjobb módját, s útközben gazdagodunk.” /Paulo Coelho/

A kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárban már több mint 15 éves múltra tekint vissza a digitális tartalomszolgáltatás. 2004-ben az IHM 24. óra – kulturális kincseink digitalizálása pályázati támogatásából lehetőség nyílt a könyvtár digitalizáló eszközparkjának fejlesztésére, valamint – akkor az országban elsőként és egyedüliként működő, régi könyvek digitalizálására alkalmas – Pytheas Könyvmanufaktúra Digibook könyvszkennerével négy egyedi muzeális dokumentum digitalizálására (Psalterium cum cantis, 1438., Páli töredékek, 16. sz., A. Vesalius: De humani corporis fabrica, 1555, Tycho de Brahe: Astronomia instauratae mechanica, 1598.). A nagyméretű, nyomdai minőségben elkészült digitalizált képek lehetővé tették a kiválasztott ritkaságok facsimile kiadásának megjelentetését, valamint közzétételüket könyvtárunk első honlapján (2004 óta a digitalizált másolatok mellett 23 ritka dokumentum hasonmás kiadása jelent meg). Ekkor és innen indultunk az online szolgáltatás „útján”.

A Digibook könyvszkennerrel és saját eszközeinkkel – kezdetben egy A3-as Epson síkágyas szkennerrel, majd digitális fényképezőgéppel, később egy egyszerűbb, de már erre a célra kifejlesztett speciális könyvszkennerrel (OpticBook) – folytattuk a válogatott kötetek képi feldolgozását. Célunk ezzel a digitális válogatással az állományvédelem szempontjain túl az volt, hogy olvasóink, kutatóink széles körben hozzáférhessenek olyan dokumentumokhoz, amelyek csak nálunk találhatók, vagy csak kevés elérhető könyvtári példány van belőlük. Elsődlegesen gyűjteményünk értékes, ritka könyveit tettük elérhetővé, valamint válogatva a leggyakrabban használt, kutatott helytörténeti, teológiai, történeti stb. dokumentumokat. A fontossági sorrendet felállítva a gyakran kutatott helytörténeti irodalom elektronikus feldolgozását tűztük ki célul. A digitális állományok növekedésével párhuzamosan a digitalizált képanyag archiválása, kezelése és szolgáltatása is egyre nagyobb feladatot jelentett. A Könyvtár digitalizálási képességének fejlesztésére, illetve az elkészült nagyméretű digitalizált állományok tárolásával, szolgáltatásával kapcsolatos kapacitásának növelésére, korszerű számítástechnikai eszközök beszerzésére pályáztunk az OKM – Magyar Digitális Képkönyvtár 2008-as pályázatán. Az elnyert támogatásból lecseréltük elavult szerverünket, munkaállomásainkat. (Az MDK gyűjteményét ekkor öt védett, muzeális dokumentum metaadatokkal ellátott képeivel bővítettük.) A 2010-es évek elejére

Fotó: Főszékesegyházi Könyvtár, Kalocsa

elkészült az online helytörténeti könyvtár, melyben többek között az egykori kalocsai Jezsuita Gimnázium, az Iskolanővérek értesítői, a Kalocsai Néplapok 1879-1940. évfolyamai, a körlevelek 1880-tól, a sematizmusok, összesen 540 dokumentum teljes szövegű digitális másolata vált elérhetővé. 2011-ben a feldolgozás újabb lendületet vett, ettől az évtől saját humán erőforrásaink mellett már önkéntesek munkájára is rendszeresen számíthattunk, akik azóta is kitartóan segítik a projektet, nélkülük ez a nagy mennyiségű digitalizált könyvállomány (kb. 2 millió oldal) nem jöhetett volna létre és nem gyarapodhatna ilyen nagy ütemben. (Köszönet Mityók János plébános atyának és Kreschka Károly veszprémi kántornak, tiszteletbeli munkatársainknak). 2013-ban a közel ezer példányra duzzadt elektronikus könyvtárunkból a nyílt hozzáférést kiterjesztve több mint 300 példányt (teológiai, egyháztörténeti) töltöttünk fel az Unitas e-könyvtárába.

2014-ben elérkeztünk egy újabb mérföldkőhöz a digitalizálás és a szolgáltatás „történetében" a Bookeye professzionális könyvszkenner megvásárlásával. A nagyméretű, nehezen nyitható fatáblás kötetek feldolgozása korábban komoly kihívást jelentett. Ezt a problémát sikerült megnyugtató módon rendeznünk, a régi könyvek feldolgozásához kifejlesztett professzionális könyvszkenner beszerzésével. Megkezdhettük a gyűjtemény legrégebbi köteteinek (64 középkori kódex) módszeres és teljes képi feldolgozását.

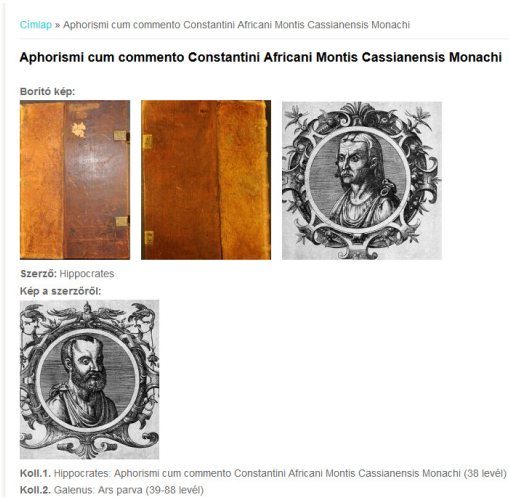

A **Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárban** évek óta megkezdett digitalizáló munka eredménye az e-könyvtárunkba feltöltött és elérhető digitális tartalom. Elsődlegesen gyűjteményünk értékes, ritka dokumentumait tesszük elérhetővé, valamint válogatva a leggyakrabban használt, kutatott helytörténeti, teológiai, történeti stb. dokumentumokat. Célunk ezzel a digitális válogatással az állományvédelem szempontjai mellett az, hogy olvasóink, kutatóink széles körben hozzáférhessenek olyan dokumentumokhoz, amelyek csak nálunk találhatók, vagy csak kevés elérhető könyvtári példány van belőlük.

BELÉPÉS AZ E-KÖNYVTÁRBA | FELDOLGOZOTTSÁG (2020.04.21. 2826 digitalizált mű: 73 kézirat (kódex) és 2753 könyv). A jelenlegi feldolgozottsági táblázatunk munkapéldány, melyben hibák is előfordulhatnak.

Ezek a következők:

- **Muzeális könyvek** és kéziratok (Középkori kódexek, kéziratok, ősnyomtatványok, Régi Magyar Könyvek, antikvák, ritka könyvek)
- **Helytörténeti könyvek**. Helytörténeti digitális válogatásunk **nemcsak Kalocsa**, hanem az egykori kalocsa-bácsi és a jelenlegi Főegyházmegye területére vonatkozó dokumentumokat tartalmazza, valamint a ***kalocsai kötődésű szerzők*** műveit is.
- Olyan **alapművek**, kézikönyvek amelyeket széles körben használnak
- A leggyakrabban használt **régi és ritka folyóiratok** (helytörténeti, teológiai).

E-könyvtárunkat a feldolgozás ütemében **folyamatosan bővítjük.**

A dokumentumok felhasználási feltételei:
Az e-könyvtár **szolgáltatás ingyenes**. Csak **regisztrációval** (felhasználónév és jelszó létrehozása után) vehető igénybe, az ehhez szükséges tennivalókat a **Regisztráció** címen közöljük.
A **PDF** és **JPG** formátumú anyagok regisztráció után **megtekinthetők**, a nyomtatáshoz, további feldolgozáshoz a **könyvtár engedélye** szükséges.

2015-ben kódexeink digitalizálásával párhuzamosan megújult könyvtárunk honlapja és megnyílt az új e-könyvtár szolgáltatás. Ide kerülnek fel a gyűjtemény értékes, ritka kötetei, valamint válogatva a leggyakrabban használt, kutatott dokumentumok. Ezek a következők: muzeális könyvek és kéziratok (középkori kódexek, kéziratok, ősnyomtatványok, antikvák, RMK-k, ritka könyvek). Helytörténeti válogatásunk nemcsak Kalocsa, hanem az egykori kalocsa-bácsi és a jelenlegi Főegyházmegye területére vonatkozó dokumentumokat tartalmazza, valamint a kalocsai kötődésű szerzők műveit is. Olyan teológiai, történeti stb. alapművek, kézikönyvek, amelyeket széles körben használnak. A leggyakrabban használt régi és ritka folyóiratok (helytörténeti, teológiai).

Jelenleg az e-könyvtárban összesen 2826 mű található: 73 kézirat (kódex) és 2753 könyv, a helyben – belső terminálokon – elérhető digitalizált példányok száma

több mint 5.000. Ebből a folyamatosan bővülő állományból töltjük fel a szerzői jogok stb. és egyéb szempontok mérlegelése, ellenőrzése után „megrostált” köteteket. A keresés szerzőre, címre, jelzetre indítható. A könyvek cím szerint betűrendes elrendezésben böngészhetők, a címre kattintva megnyílik egy részletesebb leírás, a kötet könyvtári jelzetével, katalóguscédulájával, a szerző rövid életrajzával, a kódexeknél a mű rövid ismertetésével, valamint a könyv kategóriájával. Erről az oldalról nyitható meg a feltöltött dokumentum többnyire kétrétegű pdf-ként. A szolgáltatás felhasználóbarát működtetése állandó és folyamatos fejlesztést, munkavégzést igényel. A közeljövő feladatai közé tartozik az elérhető dokumentumok számának bővítésén túl, a már feltöltött kötetek kategorizálása, a tematikus keresőmező beiktatása, a szerzői életrajzok, művek ismertetésének kiterjesztése.

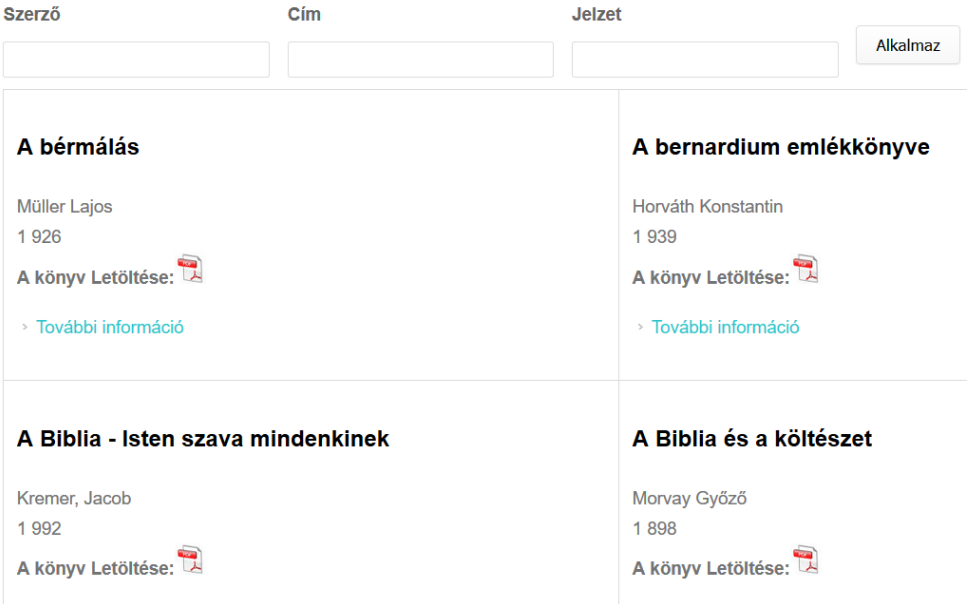

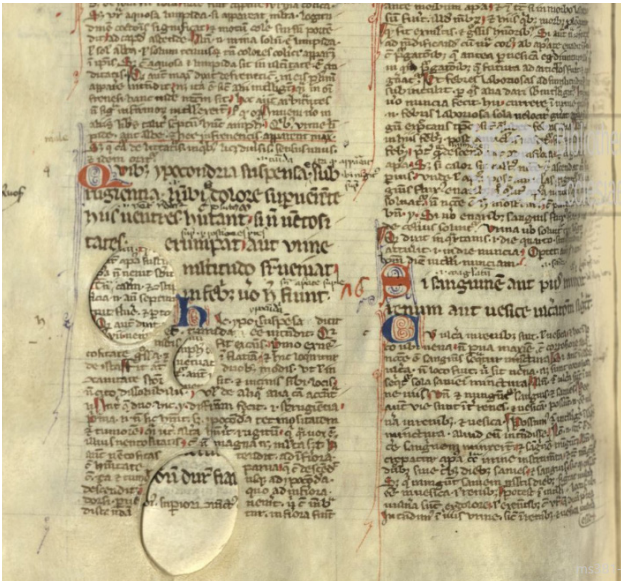

Az e-könyvtár használatához egy előzetes regisztráció szükséges. A regisztráció díjtalan, személyre szóló és határozott idejű: az adott naptári évre biztosít hozzáférést, újabb naptári évben megújítása, megerősítése szükséges. A kitöltött adatlap a beérkezését és a regisztráció aktiválását követően egy e-mailben visszaigazolt regisztráció után válik érvényessé. Az e-könyvtár tartalmáról a Feldolgozottság táblázatból (betűrendes szerző, cím, jelzet lista) tájékozódhatnak az olvasók. A szolgáltatás letöltött oldalainak évenkénti statisztikai elemzéséből jól látszik, hogy olvasóink, kutatóink rendszeresen felkeresik, használják az elektronikus tartalomszolgáltatást. A kutatói távhasználatra nagyon jó példa a Fragmenta Codicum Kutatócsoport, akik 2017-ben kezdték meg könyvtárunk kódexeinek tudományos feldolgozását. A Kutatócsoport elsősorban az e-könyvtáron keresztül végzi a kutatásokat, személyesen évente csak néhány alkalommal keresik fel könyvtárunkat. A külföldi kutatásokat a szolgáltatás regisztrációs oldalának angol nyelvű verziója is segíti, ennek köszönhetően a használók között szép számmal vannak külföldi regisztrált kutatók is, néhány városnév a regisztráltak nyilvántartásából: Ohio, Düsseldorf, Bécs, Oxford, Antwerpen, Prága. ▶